

E. DEFOORT, *Maurras en de action française binnen het Belgische franstalige katholicisme 1898-1926*. Leuven, 1975, promotor: L. Wils.

Er werd al heel wat aandacht besteed aan de Franse aanwezigheid binnen de 19de-eeuwse Belgische katholieke ideeënwereld. Voor de 20ste eeuw staat men nog niet ver. Vooral betreffende de reactionaire katholieke stroming waarvan niemand nu nog officieel de leerstellige erfenis opeist, tast men nog volledig in het duister. Het onderzoek naar de Maurrassiaanse aanwezigheid kan bijdragen tot een betere kennis van dit reactionaire katholicisme.

De studie steunt hoofdzakelijk op een systematisch onderzoek van kranten en periodieken, en van archiefverzamelingen die overwegend van private aard zijn. Vooral het omvangrijke archief van Fernand Passelecq die een belangrijke rol speelde in de anti-Maurrassiaanse campagne in 1925-'26, leverde materiaal van eerste rang.

Het gaat om een politieke en sociale ideeënstudie, wat meer veronderstelt dan een vergelijkend onderzoek "sub specie aeternitatis" van politieke en sociale doctrines. De algemene maatschappelijke, sociale en politieke context krijgt derhalve grote aandacht als bijdrage in de verklaring van de Maurrassiaanse aanwezigheid, als middel om de sympathisanten juist te situeren en hun werkelijke drijfveren bloot te leggen. Dit maakt in de behandeling van het onderwerp een compromis noodzakelijk tussen de zuiver politologische thematische behandeling en de zuiver chronologisch historische.

Het Maurrassiaanse succes is functie van de afstand die de Belgische katholieke situatie van de Franse scheidt. Naarmate deze verkleint, neemt de omvang van het Maurrassiaanse succes toe, omdat de voornaamste dragers ervan binnen het Belgische katholicisme aan levensvatbaarheid en kracht winnen : een Belgisch nationalisme, een fundamenteel ongenoegen over de parlementaire democratie, een traditionalistische conservatieve katholieke maatschappijvisie, en voor sommigen ook een integristische behoudsgezinde binnenkerkelijke houding die op het sociaal-politieke vlak vertaald wordt in een speurtocht naar een orthodox alternatief voor een verdacht liberaal-katholicisme en een sociaal-modernisme.

Het hoogtepunt van het Maurrassiaanse succes in België valt in de periode onmiddellijk na de eerste wereldoorlog, precies omdat de katholieke conservatieve krachten op dat ogenblik terecht komen in een stroomversnelling van sociaal-economische en politieke democratisering, in een snelle deconfessionalisering van het openbaar leven en hiermee samenhangend in een algemeen toenemend pluralisme. De meeste reacties op dit overigens algemeen Europees verschijnsel, die vertrekken vanuit bedreigd gewaande maatschappelijke posities en vanuit liberale sociaal-economische denkbeelden, geven hoofdzakelijk een defensieve en statische indruk. In feite legt men zich bij het onvermijdelijk neer en tracht men alleen nog zoveel mogelijk van de vroegere verworvenheden te redden en het naoorlogs proces te vertragen. Daar moet men Maurras en de Action Française niet zoeken.

Een minderheid in het behoudsgezinde katholicisme stelt zich echter aan als de erfgenaam van het oude traditionalisme en reageert op een aanvallende, dynamische wijze. Hier krijgen we te doen met het reactionaire katholicisme dat zijn subjectieve crisiservaring naar buiten wil objectiveren door aan zijn kritieken en voorgestelde alternatieven leerstellige grondslagen te geven. In feite worden alleen oude gekende ideeën uit het negentiende-eeuwse traditionalisme weer op de voorgrond gebracht. Maar hier juist krijgen Maurras en de Action Française hun speciale betekenis voor het reactionaire katholicisme dat in feite naar het verleden terug wil, maar dat aan zijn oude formules, systemen en kritieken een moderne tint wil geven, en dat zich wil voordoen alsof het de toekomst belichaamt. Maurras en de Action Française moeten het hierbij helpen, want in de Maurrassiaanse leer vindt het zijn democratiekritiek en zijn algemeen traditionalistisch ideeëngoed grotendeels terug, maar dan ingebed in een volledige anti-democratische politieke leer die daarenboven langs het positivisme is voorbij gekomen en zich hierbij een uitzicht van ernstige sociologische wetenschappelijkheid heeft

aangemeten. De Action Française die de steun krijgt van een indrukwekkend deel van de Franse katholieke intelligentia en van de kerkelijke gezagsdragers, wordt in handen van de Belgische katholieke reactionairen een bewijs dat zij niet tot de negentiende-eeuwse folklore behoren, maar integendeel een levenskrachtige eigentijdse katholieke opstelling vertegenwoordigen.

Dat Maurras en de Action Française bij hun Belgische bewonderaars, ondanks alles, toch maar een tweederangsplaats bekleden, blijkt uit het effect dat de veroordeling van de Action Française door Rome, einde 1926, heeft: de belangstelling voor Maurras en de Action Française verdwijnt als in een afgrond, maar het Belgische reactionaire katholicisme blijft levenskrachtig, en neemt zijn aanloop naar de jaren dertig waarin het zijn hoogtepunt zal beleven.